

די תאוה צו סליידער

ין שעברשין, הינטער זאמאָשץ, איז אמאל געווען אן אשה, האָט זי געהייסן באַשע ניטל; איז זי געווען פון זייער א שיינער משפחה, אן אמתע בת־טובים און א חסידים א ווייב. און דער חסיד, מיטן נאָמען אלימלך, פלעגט זעלען זיין אין דער היים, ווייל ער שטעט אין ער א ליפסקער סוחר געווען, און, דעמאָלדיק צייטן, איז א נסיעה קיין לייפסק געווען מער, ווי היינט א נסיעה מעבר לים, קיין אמעריקע. און צווייטנס, פלעגט ער, כאָטש איין מאָל אין יאָר, פאָרן צום לובלין נער צדיק. פאלט איין דעם בעל־דבר צו באנוצן זיך מיט דער צייט, שאין האיש בביתו, וואָס דער מאן איז נישטאָ אין דער היים, אָנצורעדן באַשע ניטלען צו אן עברה.

ווייסט ער אָבער, אז צו קיין גראָבער עברה צורעדן וועט ער זי נישט. ווייל באַשע ניטל איז כאמת געווען א כשרע נשמה און א גרויסע כסיהא אין די ספרים הקדושים אויף עבר־יטיש, און, א חוץ דעם, איז זי זייער און זייער געוואָרנט געווען אין די מצוות, אין וועלכע אן אשה דארף זיין געוואָרנט; איז ער זיך מיט און ווייל איר כאָטש אריינגערעכענט א תאוה צו מלבושים מיט צירונג. וואָרום דער חסיד אלימלך איז געווען א גרויסער עושר און פלעגט איר געבן ביד רחבה ומלאה אויף הויז פירונג.

אויך קומט ער, דער בעל דבר, צו איר נישט פראָסט. ער ווייסט, זי וועט אים פשוט אויסלאכן, חוכא ומלולא מאכן; ווייסט זי דען נישט, אז מלביש זיין און אויסצירן דארף מען די הייליקע נשמה, נישט דעם זינדיקן קן נוף, וואָס איז פאָרט נישט מער, ווי קיי און שפיי; היינט רויט, מאָרן טויט... נייט ער, דער בעל־דבר, און פארשטעלט זיך פארן יצר־טוב, און נעמט זי איין מיט גוטע, פרומע און זיסע ריידעלעך, ער מיינט טאקע לשם מצווה, לשם שמים... און ליינט, ווי זיין שטיינער איז, די שמדקייט אין דער יראה אריון.

— אָט נייט, — זאָגט ער — א הייליקער יום טוב, פסח, זכר ליציאת מצרים, און זיין ליכער נאָמען האָט דיך געבענטשט מיט אלעם גוטן, איז, באַשע ניטל, א יושר, זאָלסט לכבוד דעם הייליקן יום טוב, באַנייען א מלבוש, עס איז, אי א יושר, אי א מצווה: דער שניידער וועט פארדינען אויף פסח, און דו וועסט מקיים זיין ושמחת בהנך! וואָס, ניין?

ווייל באַשע־ניטל האָבן א ישוב. דערמאָנט ער זי, אז די בני ישראל, איידער זיי זיינען ארויסגעגאנגען פון מצרים, האָבן זיי זיך געבאָרנט טייערע כלים, מלבושים און צירונג. צו וואָס? רוימט ער איר איין: טאקע לכבוד יום טוב! ליינט זיך עס איר אויף דער דעה, באַסט זי אביסל וויי. ניקער מצות, גרייט זיך אן א קלענערן כיבוד, ניט אַביסל ווייניקער מעות חטין און מאַסט זיך א ניי בנד מיט א זילבערנעם שלאָס. שבועות — זאָגט ער איר — איז נאָך א גרעסערער יום טוב. מתן תורה! קויפט זי זיך נייע פערל. עס נייט צו סוכות, לאָזט זי זיך איבערמאַכן דאָס שמערן טיכל, איבערנייען דאָס ברוסט־טיכל און קויפט צו א פאָר בריליאַנטלעך צו די אוירגינגלעך... דערנאָך זאָגט ער איר, אז זי איז נישט יוצא קעגן שבת־קודש, ווייל שבת־קודש איז גרעסער פארן גרעסטן יום טוב, — פאָלגט זי, און באַמיט זיך אויף יעדן שבת־קודש אויך עפעס צו באַנייען, כאָטש א קלייניקייט — א זיידן טיכל אויפן קאָפּ, א פיש! ראש השנה און הושענא־רבבה, — ווי קויפט מען עס נישט קיין נייע ווייסע אָרער העל־בלויע בענדער? און פורים איז אויך א יום־טוב. חנוכה אורדאי; א שפאס א נס, וואָס עס איז געשען! דערנאָך קומט חמשה עשר בשבט. ל"ג בעומר, כאָטש אין נלות, קיין ימים טובים זעלן נישט!

היינט, אז דער מאן דארף אהיימקומען, איז דאָך אורדאי א מצווה, זיך אויספוצן אין עסיס און אין האָניס, — אן אשה כשרה, א יידישע טאָכטער כרויך נושאה־ן צו זיין ביים מאן אין די אויגן... און בנוגע צו צירונג, האָט ער, דער יצר־הרע, באַזונדערע טענות: באַשע ניטל פלעגט אַמאָל האָבן א שווער טראָגן, זאָל זי זיך קויפן א שנירל רובינדלעך, דאָס איז דאָך, כידוע, א גרויסע סגולה אויף א לייכט טראָגן. אויך — עטלעך כע אַסמיראַלעך, דאָס ווייסטו דאָך, איז א פראָביר־שטיין פאר דער נשמה; וואָרום ווער עס טראָגט אזא שטיין און איז, חס ושלום, מונה,

התאוה לבגדים

בשברשין, הסמוכה לזאמושץ, היתה אשה ושמה באשי־גיטל. היתה אותה באשי־גיטל ממשפחה הגונה, בת־טובים באמת ואשת חסיד.

ושם החסיד אלימלך. ואותו אלימלך ממרחק יביא לחמו, סוחר היה לליפציג והנסיעה באותם הימים לליפציג היתה כנסיעה בזמן הזה, לכל הפחות, למדינת־הים. ולכל־הפחות פעם אחת בשנה היה מראי פני המלך, מאן מלכיז רבנו, הלא הוא הצדיק מלובלין. ואז לעתים רחוקות היה האיש בביתו. ורוצה להשתמש בזה הבעל־דבר, ולהביא את באשי־גיטל לידי חטא, רחמנא ליצלן. ויודע החתן דנו, שבאם יבוא לפניו ויאמר לה: באשי־גיטל, עשי כך וכך, כלומר — עבירה גסה, בזו תבזו לו. באשי־גיטל היא אשה כשרה וצנועה ובקיהא גדולה בהאותיות הקטנות של הספרים הקדושים בעבר־יטיש, ושומרת את ג' המצוות שלה כבבת עינה... וזכות הבעל, וזכות־אבות משני הצדדים קצור הדברים: זהו דבר שאי־אפשר — צריך להתחיל בדבר קטן. רוצה הוא להכניס בלבה של באשי־גיטל תאנה לבגדים. הנקל לו — החסיד אלימלך הוא איש עשיר, נותן לצרכי הבית בד רחבה ומלאה, ואם אך תרצה...

וחכם הוא הבעל־דבר, ויודע שגם בנוגע לזה, אם יתייצב לפניו בפשטות ויאמר לה: באשי־גיטל, התקשטי בבגדים יפים — תצחק לו. באשי־גיטל יודעת, שלקשט צריך את הנשמה, חלק אלה ממעל, ולא את הגוף, שהוא רימה ותולעה והיום כאן

נחר בקבר. ועל־כן הוא בוחר לשון ערומים, והקול קול היצר־טוב. אדרבה, לשם־שמים הוא מתכוון. ונחן ולחש לה: באשי־גיטל, הוי יודעת, שהולך וקרב חג המסח, זמן חרותנו, ומן הדין ומן היושר שתתקשטי לכבוד החג בשמלה חדשה. ראשית: מצנה שישתכר העני החנני והאביון החייט, והשנית — והוא העיקר — שמחת יום־טוב; ושמחת מנך, כתיב.

ומסיף הוא ומפרש: בצאת ישראל ממצרים, מה עשית שאלו מלכסף וכלי־זהב ושמלות... לשם מה? להתקשט לכבוד החג הדברים דברים של טעם; באשי־גיטל מסכימה. אופה היא מצות פחות מדאשתקד... מקמצת ב"כבוד" לכבוד יום־טוב, קטינה את הסכום ל"מעות־הטיף" — ועושה לה שלמה חדשה על משי עם שפה של כסף סביב, כמנהג הזמן והמקום. אחר־כך: שבועות! זמן מתן־תורתנו לכל הפחות — חרוז מגיליות טובות! חג הסוכות ממשמש ובא — השבים שעל מצחה ביד תקון, וליתר שאת היא מוסיפה גם שתי אבנים טובות לעגלי־אזניה — מה בכך?

וכיון שנתנה רשות למשחית, הוא לוחש לה, שאינה יוצאת יד־חובתה בנוגע לשבת־קודש... כי גדול כבוד השבת ונעלה על כל החגים והמועדים; יום ששבת בו הקדוש־ברוך־הוא... קדוש־ברוך־הוא הפסיק בבריאת העולם לכבוד שבת הדברים ובגדים אל הלב, ובאשי־גיטל משתדלת לחדש איזה דבר לכל יום שבת; לכל־הפחות מטפת־ראש חדשה... אחר־כך: ראש־שנה, הושענא־רבבה — וכי אפשר להראות בעזרת־הנשים בלי קטורים־של־ראש חדשים, לבנים או תכולים? ויום הפורים הוא מכן יום־טוב; ימי החנוכה — לא כל־שכן! הדבר קטן הוא גם שנעשה לאבותינו בפך השמן? ואחר־כך — כל יומא ופרא: חמשה־עשר בשבט, ל"ג בעומר... הרבה דברים חסרים צמחו בגלות, אך לא "ימים טובים"...

ובהגיע התור לשיבת הבעל מהצדיק או מחוץ־לארץ, בודאי שצריך להתקשט. בתי־ישראל כשרה מחויבת למצוא חן בעיני בעלה... ולבוש לחוד, ותכשיטין לחוד. ובנוגע לתכשיטין, יש

לה הרהורי עבירה. הלשם תיכף-ומיד מתבקע. יראה אלימלך
שלה, בבואו, שלא נכשלה, חסדו שלום, במחשבה זרה, שהלשם
שלמו והספיר, כידוע — סגולה בדוקה לחכמה. שלא בפניו היא
עושה חשבונות עם הסוחרים... טפשית באשיגיטל איננה, אבל
החשבונות לפעמים מסובכים ומטורפים; רוצים לרמות...
והעיקר — האבן "פירטה", המחבבת את הנושאת אותו על
הבריות בכלל ועל הבעל בפרט...

קצור הדברים, באשיגיטל סחפה הגל — הבעל-דבר כבר
עזבה לנפשה. אינה צריכה עוד לדחופה מן הצד: היא צוללת...
מקמצת היא יותר ויותר בצדקה, חושכת מפי הילדים, מוסרת
את הבנים למלמדים גרועים בשביל שיעלה הדבר בזול,
ומבזבזת הכל למלאות את התאוה שלה...

ולא אמרה עוד די. פיסרה את שפחתה המבשלת, ותוקף על
השבונה בשעת פרעון את כל ההיזקות, שנעשו בבית במשך
הימים על ידה כמזיד או בשוגג, או גם שנעשו על-ידי אחרים...
ותביא אל ביתה יתומה עניה, והיא שארת-בשרה. נכמרו רחמיה
עליה, על העזובה מאב ואם... תשרת היא בביתה! ושכירות לא
תתן לה: רוצה היא לגדלה, לעשותה "אדם" — וכשתגיע לפרקה,
ויזדמן שדוך הגון, תעניק לה מכל טוב, ותשיאנה. בכבודה
ובעצמה תוביל אותה אל החופה, למול-טוב, ותרקד לפניה
בחלה קלועה... והעבירה את היתומה בפרך ואת שכרה נתנה
במלבושים...

ובעלה, החסיד אלימלך, אינו יודע מכל הנעשה בבית, וכה
עברה שנה אחר שנה, עד שנפל דבר וחלתה באשיגיטל; לא
יכלה להגיע רגל.

כנראה ביקשו משם להצילה; המחלה באה לפתע-פתאום.
פעם אחת בבוקר רוצה באשיגיטל לקום ממטתה, ואינה
יכולה — הרגלים בוליעין; ונלאו כל הרופאים והמומחים
שבעולם להבין פשר דבר: אשה בריאה בכל גופה, ישנה, שותה
ואוכלת כאחד האדם, והרגלים נקיות, אין פצע וחבורה, בלי
סדק כחודו של מחט, ובלי כתם — ולנוע אינן רוצות.
פתחו לה פתח לעשות תשובה: נתנו לה שעת-הכוסר
להתרפאות ממחלת-הנפש. אשה אינה יוצאת מפתח ביתה לשוק,
לעזרת-הנשים, שומרת את מטתה — לאיזה צורך תתלבש
ותתקשט? אין אשה מתיפה בשביל כתלי-הבית
אבל באשיגיטל, כנ"ל, כבר סחפה הגל.

באשיגיטל יש לה בטחון. מאמינה היא, שהיום או מחר
תתרפא ותקום ממטתה... והיא עושה לה מלבושים כמקודם...
החגוני מביא את הסחורה והחייט את הלבוש לביתה; מביאים
לה תכשיטין והיא קונה... ואת הבגדים והתכשיטין מוציאים
יוסיוס מן המלתחות והארגונים, ומציעים לפניו על כסאות
ושולחנות, והיא שוכבת, ועיניה רואות ומקבלות נחת...

והיתומה עובדת בפרך!
ויהי היום, ובאשיגיטל שוכבת על מטתה, ורואה בבגדים
השטוחים לפניו, ופתאום נבהלה ממראה עיניה: על הבגדים,
היותר יפים והיותר יקרים, נמצאו רבבים, סימני כל מאכל
ומשקה. באחדים מהם נמצאו גם קרעים. ותצעק באשיגיטל
צעקה גדולה ומרה. ונאספו כל השכנות לקולה, ועיניהן רואות
את האסון הנורא, ואמרו הנשים פה אחד, אין זאת כי אם
"המימ" ההולכים לאט, מעמיקים לחפור", כלומר: אותה היתומה
המשרתת, אותה הילדה השותקת תמיד, שאינה משה כל היום
מעל מטתה של החולה, ואזניה קשובות תמיד לקולה, ורגליה
וצות אך למלאות רצונה — שאותה הילדה אך מתנכרה
והצניעות והדרך-ארץ אך סתר-פניו לה. ומה היא עושה?
בלילה-בלילה, בנפול תרדמה על הגבירה והילדים, היא גונבת

את הבגדים ממקומם, לובשת אותם, ומתייפה בהם, ויוצאת בהם
למקומות של חטא, במקומות שזוללים שם וסוברים, והולכים
בשרירות הלב...

וועט זי וויסן תיכה ומיד תשובה צו טון! היינט איז דאך איר מאן אלימלך
נאנצע חרשים אונטערזוענס, און עס קומט איר אויס צו מאכן חשבונות
מיט סוחרים, פארוואס זאל זי נישט האבן אויף זיך עטלעכע סאפירלעך,
וואס העלפן צו חכמה? באשע ניטל איז טאקע א חכמה אזוי אויך, אָבער
וואס מער איז אוודאי געוונטער! און אזוי אנדערע שטיינער מיט אנדערע
סגולות. און דער עיקר דער שטיין פירט, וואָס זי דארף טראָגן, ווען דער
מאָן איז אין דער היים, ווייל דער אבן טוב ניט חן אין די אויגן, און מען
ווערט זייער נעליכט, אז מען טראָגט אים...

מיט איין וואָרט, ער האָט זי ארויסגעפירט אויף אַ וועג — זאָל
נאָט שומר ומציל זיין! זי האָט, וואָס נאָט ניט א טאָג, אַלץ מער געוונטען
און געוונטען אין דער תאוה. און אז דער בעל-דבר האָט געזען, אז ער
איז זי שוין בייגעקומען, אז זי איז שוין אין דער בחינה פון אַ גוט גע-
שליידערטן שטיין, וואָס לויפט שוין אליין באַרג אָפּ מיטן כוח פון ערשטן
שטויס, נעמט ער און שטעלט זיך שוין אוועק אין אַ זייט, און זי טוט זיך
שוין אליין אירס, און איז מסמץ אין צדקה, סאָרנט זיך און די קינדערלעך
דעם ביסן אין מויל אריין; די יינגלעך ניט זי איבער צו ערנערע מלמדים,
אבי עס זאָל בלייבער קאָסטן, און ליינט דעם נאנצן "האָב און נאָב" אין
מלבושים און תכשיטין אריין!

איז איר נאָך ווייניק, נעמט זי און שאַפט אָפּ די דינסט, וואָס זי
האָט געהאלטן, און שאַנגט איר אריין אין חשבון אַלע שאַרנס, וואָס זע-
נען געווען אין שטוב, יאָ שולדיק נישט שולדיק, און נעמט צו, מכלומרשט
פאר רחמנות, אן אָרעמע יונגע יתומה, אן אויסגעחוננערט סינד, אירס אַ
נאָענטע קרובה אפילו, און זאָגט איר, אז קיין שכירות וועט זי איר נישט
צאָלן; נאָר דערפאר, אז עס וועט קומען די צייט, און עס וועט זיך טרעפן
איר זיווג, וועט זי איר נעבן נדן און מתנות, און פון זיך אראָפּ עטלעכע
קליידער, און וועט זי אליין פירן צו דער חופה און אקעגן טאנצן מיט
אַ קויליטש... און נעמט דערווייל דאָס שכירות פון דער יתומה און ניט
אויס אויף איר תאוה...

דער מאן אירער, דער חסיד אלימלך, האָט, פארשטייט זיך, פון דעם
אַלעם נישט געווסט, און אזוי איז אריבערגעגאנגען אַ יאָר נאָך אַ יאָר,
ביו באַשע ניטל איז קראַנק געוואָרן און האָט נישט געקאָנט רירן מיט אַ
פוס.

זענען זעט אויס, אז עס איז מן השמים געווען, אז מען האָט זי גע-
וואָלט ראטעווען, און דעריבער טאקע האָט קיין שום רופא אויף דער
זעלט זיך אויף דער קרענק נישט פארשטאנען. וואָרום אזוי אין
כלליות איז זי אויפן נאנצן לייב געזונט און פריש געווען; כאחד האדם
געשלאָפן, געגעסן, אַלץ, אַלץ! און אפילו אויף די פיס האָט זי קיין ווונד,
קיין פלעק, אפילו קיין שפרענקעלע נישט געהאט, נאָר רירן זיך האָבן זיי
זיך נישט געוואָלט, בשום אופן נישט!

דאכט זיך, עס איז די בעסטע צייט, אויסגעהיילט צו ווערן פון דער
תאוה? אז א יידענע קומט נישט, נישט אין נאם אריין, נישט אין שיל
אריין, ליינט אין דער היים נאָכאנאנד, — וואָס טויג איר קליידער און
צירונג? פאר די פיר ווענט?

איז אָבער די תאוה אין איר אזוי שוין איינגעוואָרצלט געווען, אז זי
ריכט זיך אַלץ אינאיינעם, היינט-מאָרגן אויפצושטיין פון בעט און מאַכט
זיך אַלץ נייע און נייע קליידער, און קויפט אַלץ, וואָס מען ברענגט איר
אין שטוב אריין, און דערווייל הייסט זי זיך אַ פאָר מאָל אין וואָך אויס-
לייגן די קליידער מיט דער צירונג אויף שטולן און בענק פארן בעט, און זי
ליינט אזוי און קומט, און שעפט נחת דערפון... וואָס קלערט איר, די אָרע-
מע יתומה האָט געארבעט דערכיי עבודת פרד...

איינמאָל, מען ליינט איר אויס די קליידער, דערזעט זי פלוצלינג, אז
אירע שענסטע מלבושים, די סאמעטענע און זיידענע, זענען אויסגעפלעקט,
אויסגעשמירט פון אַלערליי מאכלים און משקאות, און אויף טייל ערטער
— נאָך פארשעפעט און צעריסן. מאַכט זי אַ געוואַלט, אז עס קומען זיך
שכנים און שכנות צולויפן אויף איר געשריי און מען זעט די צרה און עס
בלייבט במוסכם כַּלם, אז קיינער איז אין דעם נישט שולדיק, נאָר די
יתומה, אז "דאָס שטילע וואסערל", מיטן יראת שמים פנימל, וואָס מען
הערט נישט איר קול אַ נאנצן טאָג, וואָס קומט נישט, אויסער אז זי ניט
אין שליחות, אין נאם אריין, — אז "דאָס שטילע וואסערל רייסט די
ברענעס", און טוט זיך גיינאכט אָן דער באַלעבאָסטעס קליידער, און
גנבעט זיך ארויס, און גייט אין די נוסע הייזער, ווו מען פרעסט און
זויפט און מען טוט אַלדאס בייז... אַ קשיא אויף היינטיגע צייטן! —

ומתנפלות כולן על היתומה, ומחרפות ומגדפות אותה, וקוראות לה בשמות של גנאי, שאי אפשר להוציא מן הפה ולחוק, ובפרט לכתוב ולהדפיס, ומפין אותה, ושורטין, כדרך הנשים, ואוחזין בה, ומובילין אותה אל המרא-דאתרא, לאמור: חטא חטאה הנערה, מלאה היא תאוות ופשעים כרמון, כה וכה עשתה... כי למי בלעדיה היתה האפשרות לגנוב את הבגדים? וראיה לדבר: הביטו בפניה הכחושים, הלא כולה צנומה, כאילו שולח בה רזון... ולמהו כלום שפחה היא בבית זרים? הלא בצל-קורתה של גבירה קרובה היא, של בעלת-רחמים ופזרנית, וזגתו של החסיד אלימלך, מה יחסר לה? ומדוע נופלים פניה? ולוקחים את היתומה, ומגלחים ראשה, להמאיסה על העוגבים, ומשלחים אותה מן הקהלה הקדושה בשריקות ונאצות וקללות, כנהוג... יש דין בישראל!

ובמשך כל הזמן ההוא, כמובן, לא היה החסיד אלימלך בביתו, לפי שכשנפלה באשיג'יטל למשכב ואזלה יד הרופאים מלהושיע, עזב החסיד אלימלך את עסקיו ואת ביתו, ונסע ללובלין, ובפירוש אמר: לא אזוז מכאן, עד אשר יבטיח לי, שתתרפא באשיג'יטל... הוא הולך ושב, ואין מענה... אבל פעם אחת אומר לו הצדיק:

— שוב הביתה, אלימלך, והבא הנה את החולה. ומה היתה הפקנתו פשוט: הצדיק הזכירה לא אחת ושתיים, התפלל בעדה — ואין פועל-יוצא, ובזה לא הסכין הצדיק מלובלין, ורע מזה: לפעמים בשעת התפלה נדמה לו, שיד שלוחה ממרום חוטמת את תפלתו וטופחת בה על פניו... רואה הוא, שהמניעה גדולה, לפי שנסגרו כל השערים, אין זאת, כי אם גדול החטא וגדול הקטרוג, וכשהתייצב ושאל שם אחת ושתיים: היתכן מה עשתה האשה? ואין מענה — שאל את אלימלך, וזה נכון להשבצ בנקיטת-חפץ, שזוגתו אשה כשרה, צנועה וצדקנית...

והצדיק מלובלין, כידוע, היה מומחה גדול בחכמת-הפרצוף, ואמר: אין עצה ותחבולה אחרת, כי אם תבוא לכאן ואתבונן... הכרת פניה תענה בה, וכך הנה. החסיד אלימלך נסע תיכף ומיד הביתה, ושכר עגלת-צב, כדרך הגבירים, והציעו את העגלה בפנים כמטה: תכן וכרים וכסתות, ושני זוגות סוסים אסרו אליה... ובעיירות הקרובות, באישיבצא, בקראסנוסטב וכדומה, מוכנים סוסים לחלופין... ונוסעים, הסוסים דוהרים כנשרים, בעל-העגלה אינו מניח את השוט — צריך לבוא ללובלין ב"כ-טוב"...

ונוסעים הם, ובדרך, בהיותם ביער סמוך ללובלין, נפתחו ארובות השמים ונפל פתאום שלג רב, ויכס את עין הארץ... אין דרך ואין מסלה, והם תועים כמה שעות, ואחר-כך נאתו בסבך היער, ואין לנסות ימין או שמאל... ומעל לראשם — שמים מעוננים, אין ירח ואין כוכב, אין מורה דרך, ומתחת פרושה כשמלה לבנת השלג, והסוסים רועדים מעיפות וקור, ובעל-העגלה מחרף ומגדף את הליל ואת השלג, ואת היער, ומקלל את בעליו... ואחרי-כן ירק והניח מידו את השוט ואת המושכות, ויקשרם בפאת העגלה, וישכב, ויתכס, וישן; כה יעמוד עד בוקר, ועל החסיד אלימלך וזוגתו נפלה אימה חשכה, כי היער הסמוך ללובלין היה אז יער גדול באמת, השתרע על כמה וכמה פרסאות, והיה תמיד בחזקת סכנה מחיות רעות וגזלנים, והתפללו בדמעות שליש והתנדו, והפקידו את נפשם ביד ה'... עודם מתנוזים, ופתאום אור נראה מרחוק, והאור הולך הלך וגדול, הולך וקרבת ומתרבה, ניצוץ ועוד ניצוץ, ואחר-כך כמה וכמה ניצוצים, הנה זכוכיות של חלונות — אין זאת, כי אם בית-מרוח בקרוב מקום, וחיתה נפשם של הזוג, ובעל-העגלה

נישט מודה זיין, און מען זידלט זי מיט אזוינע ווערטער, וואָס מען דאַרף פארן מויל נישט ברענגען. כפרט שרייבן, און מען שלאָגט זי און מען הרגעט זי, דערנאָך פירט מען זי צום רב, און מען זאָגט ערות אזוי און אזוי, אז סיינער נישט, נאָר זי; און וואָך ראייה — זי זעט אזוי דאַר און מאַנער אויס, ביי אזא נוטס, ביי אזא נכירה, ביי א קרובה... על-כן, מוז זיין אז זי שלאָפט נישט נאנצע נעכט און טרינקט און זויפט און טוט כל-העברות שבעולם... נעמט מען די יתומה און מען נאָלט איר אַפּ דעם קאָפּ, מען זאָל זי מיאוס מאכן, עס זאָל שוין סיינער אין איר נישט נכשל ווערן און מען טרייבט זי ארויס פון שטאָט, מיט א געלויפערין, ווי דעמאָלט דער שטיינער איז געווען.

אין דער צייט איז דער חסיד אין דער היים נישט געווען, ער איז געוועסן אין לובלין ביים צדיק און האָט נישט געוואָלט אָפּטרעטן בשום אופן, באשר בכך — ער מוז אים נעבן א רפואה שלמה פאַר באַשעניגטל זיין זויב.

זאָגט אים דער צדיק: ווייסטו וואָס? פאַר אהיים און קום צוריק מיט דער פלוניחטע, דער מין פון די ווערטער איז געווען אזוי: דער צדיק האָט שוין א פאַר מאָל מתפלל געווען פאַר דער אשה און עס האָט נישט געהאַלפן און דערצו איז דער לובלינער צדיק נישט געוויינט געווען. ערנער נאָך, טיילמאָלס האָט ער געפילט, אז מען נעמט דאָרט די תפילה און מען ווארפט זי אים צוריק אַראָפּ אין קאָפּ אריין. האָט ער פארשטאנען, אז עס מוז זיין א גרויסע מניעה, א שטארקער קטרוג וועגן א גרויסן חטא. א פאַר מאָל האָט ער דאָרט געפרענט: ווי הייסט? האָט מען אים פשוט נישט געענטפערט! מוז שוין זיין נאָר א טיפער ענין, א מיאוסע זאך, וואָס מען וויל נישט ברענגען איבערן מויל... און דער חסיד אלימלך ווייסט פון נאָר נישט! און אזוי ווי דער לובלינער צדיק איז געווען א גרויסער בַּש און חכמת הפרצוף, האָט ער זי געוואָלט זען עין בעין... וועט ער שוין זען זנאָס ביי דער אשה אין אויפגעשריבן אויפן שטערן.

פאַרט אלימלך דער חסיד אהיים, און דיננט א גרויסע בויד און בעט אויס די בויד, ווי א בעט: אונטן שטרוי, אויבן שטרוי — כרים וכסתות, און מען פאַרט מיט צוויי פאַר פערד אין דער ברייט קיין לובלין. אין איזשביצע, אין קראסנאסטאו און נאָך ערגעץ אין א שטעטל ווארטן גרייט פרישע פערד צום איבערשאפאנען, ווייל מען קאָן נישט נעכ-טיין מיט דער חולנית אויפן וועג, און מען וויל אָנקומען קיין לובלין בכי טוב.

פאַרט מען, נאָך דער לעצטער סטאנציע אָבער פאלט פלוצלינג אַראָפּ א שניי, פארלירט מען דעם וועג, פארבלאָנדזשעט מען אין א וואלד, נישט אויס און נישט איין, און עס פאַלט-צו די נאַכט — כאַטש נעם די אויגן אין די הענט און זוך א וועג: קיין לבנה, קיין שטערן... טראכט מען, מען וועט בלייבן שטיין און אָפּווארטן ביז טאָג, איז אָבער די שרעק גרויס פאַר גזלנים מיט חיות רעות, ווייל דעמאָלט איז נאָך געווען טאמע געדיכטער וואלד אין דער געגנט, בייער ער לב השמים און צוואמענעפלאַכטענע צווייגן, אז בייטאָג איז חושך געווען, האָבן זיך טאקע געהאלטן דאָרט גזלנים און חיות רעות, און ביינאַכט איז נאָך געווען סכנת-נפשות.

ראפטום ווערן זיי דערפרייט, פון דערווייטנס האָט זיך פלוצלינג כאַ-ווין א פייערל און דאָס פייערל וואַסס, און עס באַווייזט זיך א צווייט און א דריט פייערל — א סימן, אז נישט ווייט מוז זיין א קרעטשמע. פאַרט מען צו דעם פייערל, מען פאַרט אזוי, דערהערט מען קלעמער שפילן און אויך א גרויס געלעכטער; קומט מען נענטער — הערט מען א געטר-פערין, מען זינגט, מען שפילט און מען טאנצט אין קרעטשמע! באַלד האָט זיך די קרעטשמע אליין אויך באַוויזן — עס פלאקערן די שויבן, וואָס קאָן זיי די שמחה? מן הסתם זענען זיך פריצים צוואמענעקומען און מען הוליעט אויפן פריצישן אופן! עס איז אפילו א סכנה צוואמענצור-טרעפן זיך מיט אזוינע לייט בשעת הרותא, נאָר אלץ בעסער, ווי מיט חיות

נעור ולקח שנית את המושכות ואת השוט, ונוסעים כנגד האור.
ובנסעם, הולך וקרב אליהם קול-נגינה. אחר-כך נשמעו גם
קולות בני-אדם, שירים וצחוק, מיד נראה גם בית-המרוח
בחלונותיו הכבועים באש — ונפל עליהם פחד שנית, כי אמרו:
„פריצים“ מתהוללים... ובשעת חרותא מסוכנים הם יותר מן
החיות הרעות והגזלנים...

אבל הם מטים אוזן, והקולות קולות של יהודים, והשירים —
שירים של משתה ויוס-טוב ליהודים... הנה קול בדחן מברח את
הבריות... ודובר דברי כבושים באוני הכלה... הנה מכריזין:
שבתו שבתו וקוראים לרקידה עם הכלה...

וראו בחוש, שהעסק עסק ביש; ששם חתונה של שדים...
בימים ההם היערים היו יערים, והדרכים פשוטות ולא דרך
המלך, ובלילות היו נוסעים אך לעתים רחוקות... וחתונות כאלה
בחורבות בתי-מרוח מעשים בכל יום...
ואמר החסיד אלימלך אל אשתו באשי-גיטל, ושניו דא לדא
נקשן:

— הוי יודעת, באשי-גיטל, שהדבר הוא כך וכך, וסכנת
נפשות... כלי-ספק יצאו לקראתנו, וימינו אותנו אל החתונה...
הוי יודעת... שאסור לטעום מהכבוד שלהם, ולענות אף בהגה
קל על כל שאלותיהם וטענותיהם...

אבל גם באשי-גיטל יודעת מזה, ומרחפת היא בין החיים
והמות, והם יושבים ומחשים, ומחכים... ובינתים יצאו כאמת מן
המרוח המחוננים והמחוננות והקוראים, והמנגנים, כל המקהלה
עם הבדחן בראש, ובידיהם אבוקות דולקות, והם סובבים את
העגלה, מרימים את המכסה: שלום עליכם! שמחה וגדולה: ברכו
אותנו בברכת מזל-טוב, היו קרואים נכבדים, קחו חלק
בשמחתנו... אל תביישו את החתן, אל תביישו את הכלה... איך
מענה המחוננים מבקשים, החתן והכלה מבקשים, המקהלה
מנגנת, הבדחן מברח, היער מתמלא נגונים וחרוזים, והם מחשימו
משרתים ומשרתות מביאים ומציעים לפניהם כל מיני מטעמים

על טסי-כסף, בכוסות של בדולה, מפצירים, מגישים עד הפיות,
וריח המאכלים נודף כבשמים — קחו, טעמו, עשו ברכה —
אין מענה!

אבל פתאום, כשהרימה באשי-גיטל את עיניה, ותרא
שהנשים של החבריא — הכלה, המחוננות והקרובות — מלוב-
שות כולן בגדי השבת והיוס-טוב שלה, בגדי החמודות, סמוט
ומשי; ושאינן נזהרות, ושופכות עליהם משקה, ומאחיזות אותם
באופני העגלה המשוחים בזפת, — לא יכלה להתאפק עוד, כשל
כוח הסבל ותצעק מרה:

— רוצחיהם גזלנים כל עמלי ויגיעי הולך לאבוד...

ליותר מזה לא נצרכה... מתה למחצה הובאה ללובלין לפני
הצדיק... והוא, זצ"ל, אך הביט בפניה, וראה, וידע הכל, ואמר
להעולם: ראו גם אתם וקחו מוסר... וספר להם דברים כהניתם...
את אשר עשתה ואת אשר עבר עליה... ובת ישראל — אמר —
בת ישראל כשרה, כשהרחיב לה השם-יתברך, והיא עושה לה
מלבוש חדש, נותנת את הישן לעניים... בת ישראל כשרה אינה
מתלבשת לנוי בלבד... ואינה עושה מלבושים לתלות אותם
במלתחה או להטמינם בארגז... ואם עושיין כך, באים בלילה
רוחות רעות, שדין וליליין, ולוקחים את המלבושים, ומתלבשים
בהם, ומרקדים על חתונותיהם ומשתיהם... לפי שיש להם שליטה
על כל מלבוש שאינו מן הצורך...

אָדער גזלנים אין וואָרד! פארפּאָרט מען פאר דער קרעטשמע, הערט מען
שוין בעסער; עם אין נישט קיין פריצים, די קלעומאָרים שפילן יידישע
זאכן, אלערליי שטייגעס... און א מאַרשאַליק אין משמח דעם עולם מיט
נראַמען און רופט אױס צו כלה-טאַנין!... וואָס זאָל איך זאָגן, דעם
חסיד מיט דעם בעל-עגלה אין פינצטער געוואָרן פאר די אויגן, די מוטערס
מילך אין אין זיי גערונען געוואָרן! זיי האָבן באלד פאַרשטאַנען, אז דאָס
זענען יענע לייט, וואָס פלעגן יענע צייטן, איידער מען האָט אויסגע-האַקט
די וועלדער, שפילן חתונות אין פארוויסטע קרעטשמעס... זאָגט אלימלך
צו זיין ווייב באַשע-ניטל: הער, באַשע-ניטל, מיר זענען אריינגעפאלן אין
מיאוסע הענטס... געדענק-ושע, למען השם, אז מען טאָר זיי נישט ענט-

פערן, נישט אָנעמען פון זיי קיין כיבוד, אפילו נישט, חס ושלום, פאַרווכן,
ווייל מען ווערט באלד נווס. באַשע-ניטל ליגט נישט טויט, נישט לעבע-
דיק און שאַקלט מיטן קאַפּ, אַז זי ווייסט... און געווסט האָט זי טאַקע,
פון די ספרים הקרושים אין עברי-טייטש.

דערווייל שיטן זיך ארויס פון קרעטשמע די מחוננים מיט די
מחוננתמעס, מיטן בדחן, מיט די קלעומאָרים, מיט ברענענדיקע שטורקאַצן
און רינגלען ארום די בויד, און הייבן אויף דעם דעק, און הייסן זיך זאָגן
„מזל-טוב“, און פארבעטן אין קרעטשמע אריין אויף דער חתונה...
מחוננים בעטן, מחוננתמעס, און חתן-כלה קומען אויך צו און בעטן
מיט שיינע רייד, מען זאָל זיי נישט פארשעמען, און דער בדחן זאָגט
נראַמען און גלייך-ווערטלעך, און די מוויץ שפילט צו, אז עם היילכט אין
נאנצן זואלד, און משרתים און סארווערס טראָגן ארויס אויף זילבערנע
טעצלעך אין קריסטאַלענע און נאָלדענע כוסות אלערליי משקה, און
אַלערליי לעקעך און טאַרטן, און מען שטופט זיי צום מויל צו, נאָט, נעמט
מאַכט ברכה, זייט אייך משמח!
און זיי ענטפערן נישט אַ וואָרט.

פלוצלינג אָבער ניט באַשע-ניטל אַ קוס, דערועט זי, אז די נשים
פון דער חבריא, די כלה, די מחוננתמעס און אזוי נשים-געסט, טראָגן
אירע בעסטע סאַמעטענע און זיידענע קליידער, און פארגיסן זיי מיט
משקה, פארשמוצן מיט אלערליי עסנווארג, און פארטשעפען אָן וואָגן...
באַפאַלט זי אַ גריילעך האַרץ-ווייטיק, און קאָן זיך נישט איינהאַלטן און
ניט א נעשריי:

— רוצחים, גזלנים, מיין פראצע, מינע קליידער!

מער האָט מען נישט געדארפט; מען האָט זי קוים דערפירט קיין
לובלין, אויפן נאנצן וועג האָט זי געחלשט און געחלשט און געחלשט
און דאָס מויל רחמנא לצלן, האָט זיך איר אויסגעקרומט... נוטה למות אין
זי געוואָרן...

מען האָט זי קוים א לעבעדיקע אריינגעפירט צום רבין, און ער האָט
באלד פאַרשטאַנען די זאך, און האָט געזאָגט דעם עולם, מען זאָל זיי
אַרפאַנעמען א מוסר, וואָרום אַ יידישע טאַכטער, אויב זי מאַכט, און
נייע מלבושים, דאַרף זי די אַלטע צעטיילן אַרעמע לייט, בפרט טאָר מען
זיך נישט מאַכן קיין קליידער, וואָס מען קאָן נישט טראָגן. וואָרום, אז ער

הענגען אין אלמער קליידער, וואָס מען נוצט נישט, קומען בינאָכט
יענע לייט און נעמען זיי ארויס און טוען זיך אָן אין די קליידער און
טאַנצן אין זיי אויף ויערע שמחות און חתונות...
ווי באַשע-ניטל האָט דאָס דעהערט, האָט זי מצדיק געווען אויף זיין
דעם דין, און אָנגענומען פאר ליב דעם טויט, און האָט נאָר געבעטן, ער
זאָל אויף איר מכפר זיין! און דאָס האָט איר דער צדיק צוגעזאָגט!

וכששמעה זאת באשי-גיטל, הצדיקה על עצמה את הדין, ונתנה תודה לפני בעלה הצדיק וכל העולם על החטא, שחטאה בתאנתה לבגדים, ועל המעשה הרע, שעשתה בשוגג להיתומה, ויצאה נפשה בדברה — תהי מיתתה כפרתה...
 ותיכף אחר השבעה נקרא אלימלך לפני כסא קדשו של הצדיק, ואמר לו הצדיק, שאם רוצה הוא לתקן את נשמתה של אשתו, יסע לביתו תיכף-ומיד, ויחפש בכל מיני חפושין בעירות הקרובות של הסביבה, עד שימצא את היתומה, שהתביישה בחנם ועל לא דבר, ויבקש ממנה סליחה ומחילה וכפרה, ויכתוב עמה תנאים, ואחר-כך יקדש אותה כדת משה וישראל, ותהי לו לאשה ולבניו לאם, ותגדל אותם — את הקודמים ואת הבאים — לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

העב' כחג' I (נוב' 1912)

נאָענט פאר דער פטירה, האָט זי צוגערופן איר מאן, דעם חסיד אלימלך, און האָט אים דערציילט די מעשה מיט דער יתומה, און גענו- מען ביי אים אַ האנט תקיעת-כף, אז ער וועט זי אויפווכן, און נעמען זי פאר אַ מאמע צו זיינע קינדער, כדי מען זאל איר טוחל זיין דעם חטא קענן איר — — — — —
 און דער חסיד אלימלך האָט געטון איר בקשה, און באלד נאָך שבעה אויפגעזוכט די יתומה און האָט מיט איר חתונה געהאט, און זי איז געווען אַ מאמע צו זיינע קינדער די יתומים, און זיי האָבן נאָך זוכה געהאט צו האָבן נייע קינדער, און האָבן זיי מגדל געווען לתורה, לחופה ולמעשים טובים.
 אויף אלע יודן געזאָגט!

זי ס'זען זיין, נוי' 100

כשישב הבעל-דבר, רגל על גבי רגל, עם גחוך של בעימות ושובע, ודפדף, כך סתם, להנאתו, מפהק-לחצאין, בפנקס-הקונט"ו של נפש-כל-חי, נתעורר לפתע והכה כף אל כף. הוא הגיע אל הקונט"ו של הרב דהלם — ואין תמונת אות — דף ריק.

לקול הזאת הכף, כמובן, באו בינתיים במרוצה ונתכנסו לפיטוטין-טל-גהיגום; הם עומדים בפתח, כאותם כלבים, לשונותיהם משורבבים, ומצפים לפקודה. — סלחו בבקשה — מצווה הבעל-דבר — מישוה למעלה, להנדע, אם הרב דהלם יש לו אריכות ימים.

הלפיטוטין נעלמים בחשאי, כשם שבאו בחשאי, ואין עובר רבע-שעה אחת, באה תשובה: היו באוצר החיים; ההוט של הרב דהלם — כמעט בעין לא לראות — היומ-מתח קוראין לו

— יכנס הבלברז

באי-כנס ברקידה לבלרון קרה, עם עינים אדומות-מתרוצצות-תאונות, כרעים של תרנגולת, קידה לשה, השתתניה לכאן; קופץ ומתייטב על הרצפה השחורה להוטת-הזפת ישיבת תוגר — הרגלים מהתתיו; הוטף ומוציא מצד אחד של כיס-החזה כלי כתיבה: נוצת עורב חדשה וממורטה; קסת עם דם-חוטא אדום, שנמצץ מן הבא על העריות — מן הצד האחר. ומגולל פסת קלף חדש, שעובד מעורו של אפיקורוס, רוקק על כף-היד ומטיל מבט נכנע-שבכנע אל הבעל-דבר: מוכן!

מתכופף הבעל-דבר ונשען על הכורסה ומכתוב. הבלברז מטרבב את לשונו ומטיל קו אחר קו. הנוצה מתרוצצת וחורקת, ואל הבית-דין של מעלה יוצאת ועולה הודעה כהאי לישנא: "היות ונאמר בפסוק: כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא... והנה ישנו הרב דהלם, שעומד ברגל אחת על פי הקבר, והדף שלו ריק! עליכן, אם רוצין, שיהא "משה אמת ותורתו אמת" — ימסרו נא את החלמאי ברשותו של הבעל-דבר..."

ובאה, לאחר ישוב-דעת קצר, תשובה מן הבית-דין של מעלה, "עין איוב, פרק א'". מבין כבר הבעל-דבר, למה מתכונים: עשה בו — פירוש הדבר — כרצונך, "הנן בידך, רק את נפשו שמור" — לתיות צריך הוא, כמה שנרשם לו.

אבל לא קלים הדברים כפי שהם נאמרים. אשה אין לו, לא עליכם, לרב דחלם, כלל וכלל; זה כמה וכמה שנים אלמן הוא.

הבנים והבנות — נשואים, ולא יומתו אבות על בנים, יחזקאל אמר — ואין לשנות! על צאן ובקר נדאי שאין מה לדבר — ואפילו לא משהו של עזו ועורו של הרב דהלם ביד כד-רוך אינו נקי, הריהו מתגרה, המסכן, מתגרד תדיר... ובכלל: לתפוס רב חלמאי ביסורים!

— איזו תאנה כלשהי — מהרהר הבעל-דבר ומתלקק, שולח ידו אל השולחן, נוגע בפעמון העשוי מעצם-גולגלתו של הקרן — והבית מתמלא לפיטוטין!

— את מי נשלח ומי ילך לנו, להסיט את הרב דהלם מן הדרך?

קמה צעיקה ודחיקה: אני, אני, אני —

הכול רוצים יודעים הם, שבשכר מעשית-עלולים כאלה גדלים ועולים, כעל שמרים.

זה בכה וזה בכה, יכולין הדברים להגיע לידי תגרה והרמת

גד ומחליטין: קלפי!

איבער א שמעק-טאכאם

ז דער בעל-דבר אין געזעסן, א פום איבער א פום, מיט א ליב-לעך-זאטן שמיכל, און האָט גלאַט אזוי, האַלכ גענעצנדיק געבלעטערט אין קאָנטאָבוכ פון לעבעדיקע נמשות, האָט ער פלוצלינג א פאָטש געטון מיט די הענט.

ער איז צוגעקומען צום כעלעמער רבס קאָנטאָ — און קיין תמונת אות — א לידיק בלאַט.

אויפן פאָטש, פאַרשטייט זיך, זענען זיך דערווייל אָנגעלאָפן ניהנום-לאַפּיטוטן; זיי שטייען אין טיר, ווי די כלבים, מיט די צונגען אַרויס, און וואַרטן אויף א באַפעל.

— שיטט נאָך — הייסט דער בעל-דבר, — עמעצן אַרויף געוואָך ווערן, צי דער כעלעמער רב האָט אריכת ימים.

די לאַפּיטוטן פאַרשווינדן אזוי שטיל, ווי זיי זענען געקומען, און עס גייט נישט אַוועק קיין פערטל שעה, קומט אַ תשובה: געווען אין קאָ-מער פון לעבן; דעם כעלעמער רבס פאָדים — כמעט נישט מיטן אויג צו דערזען — היינט-מאָרגן רופט מען אים!

— זאָל אַריינקומען דער שרייבער! טאַנצט אַריין א נאָל-קעפּיט שרייבער, מיט רויט-לויפנדיק-לואסט-סע אייגעלעך, הינערשע פיסעלעך. א קידה אַהין, א השתחוויה לע אַהער; גיט זיך אַ זעץ אַוועק אויף דער שוואַרץ-ברענענדיקער סמאָלע-פאָדלאָגע אויף טערקיש — די פיס אונטער זיך; כאַפּט אַרויס פון א י י י זייט בועם-קעשענע כלי-כתיבה: א נייע קראָענע פערער פון דער נאָרד; א טינטער מיט רויט-זינדיק בלוט, אָפּגעצאַפּט פון הבא על העריות, פון דער צווייטער זייט, און ווילט אויף אַ פריש אויסגעאַרבעט שטיקל אַפיקורוס; הויט, שפייט זיך אָן אויף דער יד און וואַרט אן אונטערטעניקסטן בליט צום בעל-דבר: פאַרטיק!

גיט זיך דער בעל-דבר א בייג אויס אויף דעם פאָטש-שטול און דיקטירט. דאָס שרייבערל שטרעקט אַרויס א צונג און מאַכט א צוק נאָך אַ צוק. די פערער לויפט און סקרעפט, און צום בית-דין של מעלה גייט אַ ראַפּאָרט כהאי לשנאָ:

"היות, אין פסוק שמיים: אין אדם בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא... און דאָ איז פאַראַן א כעלעמער רב, וואָס שטייט מיט איין פום ביים קבר, און זיין בלאַט איז לידיק! על כן, אויב מען וויל, עס זאָל בלייבן "משה אמת ותורתו אמת" — זאָל מען דעם כעלעמער איבערנעבן אין בעל-דברים רשות היינט"...

קומט, נאָך א קורצן ישוב, פון בית-דין של מעלה א תשובה: "עין איוב, קאפיטל א'". פאַרשטייט שוין דער בעל-דבר, וואָס מען מיינט: טו מיט אים — הייסט עס, — וואָס דו ווילסט, "רק את נפשו שמור" — לעבן זאָל ער, ווי לאַנג עס איז אים באַשערט.

איז אָבער נישט אזוי לייכט, ווי עס רעדט זיך. קיין אשח האָט דער כעלעמער רב, לאַ עליכם, נישט; סכמה שנים אן אלמן, קינדער — אויסגענעבענע, און "לא יומתו אבות על בנים", יחזקאל האָט געזאָגט — פאַרפאַלן! פון שאָף און רינדער איז אודאי נישט צו רעדן — קיין פיצל ציג נישט צומאָל! א הויט האָט דער כעלעמער רב סיי-ווייסיי נישט קיין ריינע, האַלט זיך, געבעך, אין איין קראַצן... און גלאַט — נעמען א כעלעמער רב מיט יסורים!

— עפעס א תאוהלע — טראַכט דער בעל-דבר און באַלעקט זיך, שטרעקט אויס די האַנט צום טיש, רירט אָן דאָס גלעסל פון א חקרנישן שאַרבן-קאַפּ — א מולע שטוב לאַפּיטוטן!

— וועמען וועלן מיר שיקן און ווער וועט אונדז ניין אַראַפּצופירן דעם כעלעמער רב פון וועז?

ווערט א געשריי: איך, איך, איך — אלע ווילן! מען ווייסט, אז פאַר אזוינע קונצן וואַקסט מען, ווי אויף הייוון.

איבער און אַהין מ'טאן קומען צו א געשלענעריי, בלייבט: א סלפי.

יום בהיר-נאה אחד, היהודאין החלמאין מסתובבים בשוק בלא פרנסה... עומדים עגולים-עגולים ושחים ביערו ובשדחו של הפריץ; על כוונת-בואה של אפרים, עורות שעדיין הם על הארבות, וביצים שעדיין לא נולדו — מתרעדת לפתע מאחורי גביהם האדמה, והיא רועדת; תוך כדי דבור נשמע דפק, אחה, ועוד אחה, ממש: ברק אחר ברק — ובאה ביעף עגלת-פילה ומתגלגלים הגלגלים בקול רעם... כילה זרה לחלוטין. סוסים כאריות, קצף על פיותיהם; והפילה ממהרת ועוברת על-פני השוק; בקושי רק הספיקו לקפוץ לצדין. ומקדם, ליד הדוכן, כסוף וראשו כלפי מטה, בלא שוט ביד, בכובע עם בתי-אוזן, עם חגורה אדומה על המתנים, המושכות מכורכות על ידיו, עומד עגלון — והוא מצמצם את המושכות, עד שמרגע לרגע הסוסים נושאים ומגביהים ראשיהם ועומדים על רגליהם האחוריות. ומאחוריו — עומד יהודי בלבוש בעל-בית — קאפטן עם קטוטי-שולים — בזמנים ההם! — מחזיק ביד ימינו את השוט ומצליף על-גבי הסוסים, והם חוזרים מיד ומשפילים ראשיהם ועפים כנשרים — ביד שמאלו הוא מכה כל הזמן את העגלון בגבה, ומומן לומן הוא מוסיף עוד בפיו שריקה, והסוסים קופצים בגבורה ומתמתחים במרוצתם כאותם נחשים! והעגלון אינו פוסק מלצעוק: יהודים, בני רחמנים, הצילו יהודים, בני רחמנים, הצילו!

נו — לך והצל! צורות-צורות של ניצוצות מתמלטים מתחת לפרסות הסוסים!

רצים איפוא אחרי העגלה — בעינים מבוהלות, אומרים „השם ישמרנו“, ואחרים חושבים שראוי לברך ברכת-הגומל.

נשים פורצות עוד מתוך החנויות ומצעקות: גוואלד!

אבל מוכרתת העגלה לעבור ליד בית-המטבחים, פורצים כלבים, וקופצים כנגד הסוסים, אל פיותיהם; יוצאים במרוצה קצבים ופרחיי-קצבים, קופצים ותופסים במושכות — מיד הסוסים נעצרים, עד שעורם מרטט עליהם מחמת פחד, וכבר הקצבים ופרחיי-הקצבים נמצאים על הפילה!

מה כאן? ומתברר: סכסוך קטן... זה שהוא לבוש כבעל-בית, עם אפונדת-העור על מתניו, מצעק שהעגלון בשתגע ורוצה דוקא לרעות, והוא נחפו אל היריד עם יהלומים... מיד מתעוררת בה בחבורה קצת הרגשה של דרך-ארץ — והעגלון טועה, שלא הוא העגלון, אלא דוקא השני... אלא מאי, בדרך, ביער, — הרי הם באים ממרחקים ונוסעים למרחקים, — ההוא התנפל עליו ביער בלילה, הניח לו סכין חדה על צנארו, הכריחו להחליף את הבגדים, והוא רוצה לגזול הימנו את היהלומים, את הכסף, את הפילה עם הסוסים... הכולו לפיכך, כשראה

קהילה יהודית, התחיל צועק... והלה מכחיש הכול, לא דופים ולא יער, להד"ם ולהד"ם! — מפנים והופכים סוס ועגלה, בקושי רק מגרשים את הכלבים, ונוסעים אל הרב.

מתחילה חקירה ודרישה, שומע הרב טענותיו של כל אחד לחוד. מכניסים תחילה את הטוען, זה שהוא לבוש כמו מצליף. שומע אותו הרב, ורואה: פרצוף — גשמיות שבגשמיות; לשון של בעל-עגלה אמיתי... והקול עצמו אף הוא לא מן ה„חדר“... קול מיער, מן השדה הפתוח, וקול שהוא נאה — לסוסים!

אף-על-פי-כן הוא מוסיף והוקר:

— כמה סחורה יש לך בפילה?

— אני יודעו וכי חשבונות אני מנהל; עם-הארץ אני רבין אלהים עזר — והרי אני סוחר ביהלומים!

— וכמה כסף היה לך באפונדה?

— אינני סופר; רוצה אני, שתשרה הברכה...

דומה כבר, עלילה נדאית! הרב, אף-על-פי-כן, נאנת

אף-על-פי-כן הוא מוסיף והוקר:

— כמה סחורה יש לך בפילה?

— אני יודעו וכי חשבונות אני מנהל; עם-הארץ אני רבין אלהים עזר — והרי אני סוחר ביהלומים!

אין א שיינעם העלן טאג, כעלעמער יידעלעך דרייען זיך ארום אין מארס אן פרנסה... שטייען רעדעלעך און רעדן פון פריצם וואלד און פעלד; פון פויערשע „מעסטלעך“, פעלכלעך, וואָס זענען נאָך אויף די האָזן, פון אייער, נאָך נישט קיין געליינטע — גיט אונטער זיי פלוצלינג

א ציטער די ערד, און זי ציטערט; תוך כדי דבור הערם זיך א קנאס, איי נער, דער צווייטער, ממש: א בליץ נאָך א בליץ — און עם יאָנט אָן א בויד און עם דונערן די רעדער... א ווילד-פרעמדע בויד, פארשוויטע

פערד, ווי די אריות; און די בויד גיט זיך א לאָז דורכן מאָרק; קוים צייט נעווען אָפצושפּרינגען. און פון פאָרנט, ביי דער קעלניע, אויסגעבויגן ארום טער מיטן קאָפּ, שטייט, אָן א בייטש אין דער האַנט, אין א היטל מיט לאָפּן

מיט א רויטן גאַרטל איבער די לענדן, אַרומגעדרייט די לייצעס אַרום די הענט, א שמייער, — ציט זיי איין, די לייצעס, אַז מאַנכמאָל ניבן זיך די פערד אַ כאַפּ אַרויס די קעפּ און אַ שטעל אויף די הינטערשטע פּיס.

און הינטער אים — שטייט אַ באַלעכאַטיש געקליידעטער ייד — אַ קאַפּ טאָן, סטראָקעס — יענע צייטן! — האַלט אין דער רעכטער האַנט די בייטש און קנאַט איבער די פערד, אַז זיי ניבן זיך באַלד אַ לאָז אַראָפּ

און פליען זיי אַדלערס — מיט דער לינקער האַנט קלאַפט ער אַלץ נאָכ אַנאַנד דעם שמייער אין רוקן, און פון צייט צו צייט גיט ער נאָך מיטן מויל אַ פּיף, אַז די פערד שפּרינגען פון דער הויט און ציען זיך אויס אינעם נאַלאָפּ, ווי די שלאַנגען!

און דער שמייער האַלט אין איין שרייען: יידן, בני רחמנים, ראַ טעוועט! יידן, בני רחמנים, ראַטעוועט!

נו, ראַטעוועט! נאַנצע בינטן פונקען רייסן זיך פון אונטער די פאָר קאָוועס!

יאָנט מען נאָך די בויד מיט צעשראַקענע אויגן, זאָנט מען: „השם ישמרנו“, אנדערע קלערן נאָך וועגן גומל-בענטשן. ווייבער לויפן נאָך אַרויס פון די קלייטן און שרייען: געוואלד!

מוז אָבער די בויד דורכלויפן דאָס שעכט-הויז, ניבן זיך אַ לאָז אַרויס כלבים, און שפּרינגען די פערד אין די מאָרדעס; לויפן אַרויס קצבים און העקער-יונגען, שפּרינגען צו און כאַפּן ביי די לייצעס — ניבן זיך די פערד אַ שטעל-אַפּ, אַז עם ציטערט אויף זיי די הויט פאַר שרעק, זענען די קצבים און די העקער-יונגען אויף דער בויד!

וואָס איז? ווייזט זיך אַרויס: אַ קליין סיכסוכל... דער אָנגעטוענער ווי אַ באַלעכאַס, מיטן לערערנעם געלט-פאַס אויף די לענדן, שרייט, און דער שמייער איז משוגע געוואָרן, וויל דווקא פאַשען, און ער איילט זיך אויסן יאָרד מיט בריליאַנטן... קריגן די לייט אַביסל דרך-ארץ — און דער שמייער טענהט, אַז נישט ער איז דער שמייער, נאָר טאַקע יענע...

אלא וואָס? אויפן וועג, אין וואַלד, קומען קומען זיי פון מרחקים און פאָרן קיין מרחקים, איז ער אים ביינאַכט אין וואַלד באַפאַלן, צוגעלייגט אַ מעסער צום האַלדן, גענייט, זיך איבערצוטון און ער וויל אים צונולען די בריליאַנטן, דאָס געלט, די בויד מיט די פערד... און יענער לייסנט אַלץ שטיין און בייז; להד"ם און להד"ם! — דרייט מען איבער די פערד און וואָגן, טרייבט קוים אָפּ די כלבים און מען פאַרפאַרט צום רב.

הייבט זיך אָן אַ חקירה ודרישה, הערט דער רב אויס יערן באַזונדער. לאָזט מען קודם אַריין דעם טוען, דעם, זואָס איז אָנגעטון ווי אַ שמייער. הערט אים דער רב אויס, און זאָנט: אַ פנים — גשמיות שבגשמיות! אַ לשון פון אַן אמתן בעל-עגלה... און דאָס קול אַליין איז אויך נישט פון חדר אַרויס... אַ קול פון וואַלד, פון פרייען וואַלד און — אויף סוסים!

פונדעסטוועגן חוקרט ער ווייטער:

— וויפּל סחורה האָט איר אין בויד?

— איך ווייס? כּפּיר עפעס חשבונות? אַן עם-הארץ בין איר, רבין! נאָט האָט געהאַלפּן — האַנדל איך מיט בריליאַנטן!

— און וויפּל געלט האָט איר אין בייטל געהאַט?

— איך צייל נישט; כּווייל, ס'זאָל אַריינקומען די ברכה...

דאַכט זיך שוין, זיכער אַ בלבוף! דער רב, פונדעסטוועגן, קרעכצט

אין אַ פּיף, און דער רב, פונדעסטוועגן, קרעכצט

אין אַ פּיף, און דער רב, פונדעסטוועגן, קרעכצט

אין אַ פּיף, און דער רב, פונדעסטוועגן, קרעכצט

אין אַ פּיף, און דער רב, פונדעסטוועגן, קרעכצט

אין אַ פּיף, און דער רב, פונדעסטוועגן, קרעכצט

אין אַ פּיף, און דער רב, פונדעסטוועגן, קרעכצט

באמצע הוא אומר: „רבינו מה לי לטעון הרבה, ראהו“ — והוא שופך בבתי-אחת מתוך האפונדה: הכול אדרכמונים של זהב, שלהבות אדומות מתגלגלות על-גבי השולחן — „הנה — מחצית מן היהלומים תקבל גם כן, אך אמור, שהוא שלי“ — מיד הרב קם ממקומו ומשמיע קול צווחה:

— גז — לך!

— נכנסים העולם במרוצה — ומשפשפים להם את עיניהם! היכן טוען, היכן נטען, היכן אדרכמונים? — נעלם, אין פילה, ולא סוסים — האדמה בלעה אותם!

חושבת חלם: כלום היה זה חלום, או רחמנא ליצלן, מין לשוף?

בינתיים מביאין תשובה להבעל-דבר.

אומר הוא:

— שוטים! שוחד אפשר שהיה לוקח, אבל לא בכגון זה, מילתא דעכידא לאגלווי! — סופו של הדבר, שהיה צף ועולה כשמן על-פני המים... היו מעבירין אותו מן הרבנות, ועוד מושיבין אותו בתפיסה! כלום שוטה הוא?

מושיבין את הלפיטוטיין השוטים לשנה על גהלים עם זפתו, וכשמכנסים עוד אסיפה, שוב אין צועקין; אני, אני אלא שנים מן הגדולים ביותר, אחד מין הריף גדול, והשני — זקן ורגיל, נוטלים על עצמם את הדבר הזה...

בין הימים הנוראים, יום-גשם קר ואפל, הלם שורה ושורה בבוקר, השמים שמעליה נוטפים מרה-שחורה, — בא נכנס לעיר יהודי אחד פושטידי, עור ועצמות, רחמנא ליצלן... מזה-רעב ועל-רגבי קבים, רגל אחת — כפופה לאחוריו... וגורר הוא עצמו מבית אל בית, מפתח אל פתח, מחנות אל חנות... ומקבל בכל בית עשירי פרוסת-להם יבשה, שאין לו כלל שינים לגרום אותה, ובבית העשירים — פרוטה שחוקה המתחלקת מתוך היר, — חלם אינה צריכה לקבצנים זרים, יש לה עניי עיר קודמים ומכובדים, וכל מיני עניים נסתרים, הכול אלמנות ויתומים של שוחטים, דייגים, רבנים ושאר כלי-קודש...

הוא גורר עצמו, יום אחד, יום שני, — הרטיבות הקור חודרים בעצמותיה; המזכין, המשתרבים מתוך המלבוש — נוטפים, העינים יוצאות לו מארובותיהן; ופתאום, באמצע השוק — היהודי נופל! קב אחד — לימין, השני — לשמאל; והוא שוכב באמצע — וקנף על פיו...

יהודים בני-רחמנים רצים, מן הסתם, ונגשים, זה — עם מים ומתין, זה — עם מעט יין-צמוקים, והוא — עם סכין, לפתוח את השיניים וכמה טפות להטיף לו... אחרים מצעקים: חלם כסודם היא! היהודי מתחיל בינתיים גוסס...

הרי לא יניחו לו, חלילה, למות ברחובו ועולה שאלה, להיכנן — מסתלקים בעלי-הבתים ונעלמים — אחרים אין להם מקום; עובר באותה שעה בדיוק הרב, ואומר הוא: אלי! כן הסתם אלי! —

מעולם עוד לא צייתו לו כך תיכף ומיד...

משכיבים את הגוסס במטתו של הרב, ושוכב הוא, כמו בהיהג'ר-ר'פלע'טי — הרב יושב ליד השולחן, מעיין בספר, מעיף כל כמה שורות עין אל החולה — ברחוב מסתובבים יהודים, שמא יקרה מה שלא יקרה, שיהיו מוכנים... הלילה יורד ומחשיך — הרב רוצה לעמוד מעריב להתפלל, והוא שומע, החולה קורא. הולך הוא ונגש אליו ברחמים רבים, מתכופף מעל לפיו ושומע, — הוא סובר: צנאת שכיב-מרע...

— רבי, — מפריח מבין שפתיו החולה, — אני בעל-עבירה גדול... וכך אין אני רוצה למות, רוצה אני להתנדות לפניך... רוצה הרב לקרוא אנשים שיכנסו. תופס אותו החולה ביד:

אין מיטן דערניען גיט ער א זאג, „רבי! וואָס טויג לאַנג טענהן, זעט!“ — און ער גיט אַ שיט אויס פון גאַרטל: סאַמע גאַלדענע רענדלעך, רויי טע פלאַמען קאַלערן זיך איבערן טיש — „און — העלפט פון די בריי ליאַנטן קרינט איר אויך, נאָר זאָגט, ס'איז מיין!“

גיט זיך דער רב אַ שטעל אויף, און גיט אַ קוויטש:

— נו — לך!

לויפט דער עולם אריין — ווישט מען זיך די אויגן: ווו טוען, ווו נטען, ווו רענדלעך? — נעלם נעוואָרן, נישטאָ קיין בויד, קיין פערד — די ערד האָט זיי איינגעשלאָנגען!

קלערט כעלעם: צי איז עס נעווען אַ חלום, צי, רחמנא ליצלן, אַ כישוף! דערווייל פּרעגט מען אַ תשובה דעם בעל-דבר.

זאָגט ער:

— שוטים! חורש וואָלט ער אפשר גענומען, אָבער נישט ביי אַ מלאת דעבידא לנלווי! — עס וואָלט אַמאָל אַרויס, ווי בויםל אויפן וואַל סער... מען וואָלט אים אָפּגעצויגן און נאָך אַריינגעזעצט אין תפיסת! אַ נאָר איז ער!

זעצט מען איין די נאַרישע לאַפיטוטן אויף אַ יאָר קוילן מיט סמאָלע! מאַכט מען נאָך אַן אסיפה, שרייט מען שוין נישט: איך, איך! נאָר צוויי פון די גרעסערע, איינער עפעס אַ גרויסער הריף, דער צווייטער — אַ זקן ורגיל, נעמען אויף זיך די זאך...

צווישן ימים-נוראים, אַ קאַלטער, חושכדיקער רענן-טאָג; כעלעם זויקט זיך אין בלאָטע, דער הימל, איבער אים, טריפט מיט מרה-שחורה, קומט אָן צוניין עפעס אַ ייד אַ בעטלער, הויט-און-ביין, רחמנא ליצלן... אַן אויסגעהונגערטער און אויף קוליעס, איין פּוס — אונטער זיך... שלעפט ער זיך פון הויז צו הויז, פון טיר צו טיר, פון קלייט צו קלייט... און באַקומט אין צענטן הויז אַן אַלט שטיפל ברויט, צו וועלכן ער האָט נאָר קיין ציין נישט; אין צוואַנציגסטן — אַן אָפּגעריכענעם גראַשן, וואָס גליטשט זיך אויס פון דער האַנט אַרויס, — כעלעם דארף נישט קיין פּרעמרע קבצנים, האָט היימישע און ככּוּדיקע, און אלערליי באַהאַלטע; נע אָרימעלייט, אלץ אלמנות ויתומים פון שוחטים, דיינים, רבנים און אנדערע כלי-קודש...

שלעפט ער זיך אזוי ארום, איין טאָג, דעם צווייטן טאָג, — די נאָס קייט און די קעלט נעמען אים דורך; די וואַטע, וואָס קריכט פון מלבוש אַרויס — טריפט, די אויגן קריכן אים פון די לעכער אַרויס; און פּלוצ לינג, אין מיטן מאַרס — דער ייד פאַלט! איין קוליע — רעכטס, די צוויי טע — לינקס, און ער ליגט אין דער מיט — און שוים איבערן מויל... יידן בני רחמנים לויפן, מן הסתם, צו, דער — מיט וואַסער און שפּריצט, דער — מיט אַביסל ראָזשניטעס-זוויין, יענער — מיט אַ מעסער, די ציין אויפצורייסן און אַ פּאָר טראַפּנס אַריינצולאָזן... אנדערע שרייען: כעלעם איז סודם! און דער ייד הייבט דערווייל אָן נוססן...

מען וועט דאָך אים נישט לאָזן, חלילה, שטאַרבן אין נאָס! ווערט אַ שאלה, ווו אהין? — טראָגן זיך די באלעבאטיס אָפּ — אנדערע האָבן נישט ווו, גייט פונקט פאַרביי דער רב, זאָגט ער: צו מיר! מן הסתם צו מיר! —

מען האָט אים נאָך קיינמאָל נישט אזוי פּייל פון בויען געפאַלנט...

לייגט מען דעם גוסס אין רכס בעט אַרױן, ליגט ער, ווי אין דער הינערפּלעט — דער רב זיצט ביים טיש, קוקט אין אַ ספר אַרױן, וואַרפט אלע פּאָר שורות אַן אויג צום חולה — אין נאָס דרייען זיך אַרום יידן, טאַמער וואָס, זאָל מען זיין גרייט... עס פאַלט צו די נאָכט — דער רב וויל זיך שטעלן מעריב דאווענען, דערהערט ער, דער חולה רופט. גייט ער צו אים מיט גרויס רחמים צו, בייגט זיך אים איבערן מויל און הערט, — ער רעכנט: אַ צוואַת שכיב מרע...

— רבי, בלאָזט פון די ליפן אַרויס דער חולה, — איך בין אַ גרוי-סער בעל עבירה... און איך וויל אזוי נישט שטאַרבן, כ'וויל מיך פאַר אייך מתוודה זיין...

וויל דער רב אַריינרופן מענטשן. כאַפט אים דער חולה ביי דער

דערציילט ער אים, אז כל ימיו איז ער א בעטלער געווען און — א פאלשער בעטלער. גענאנגען נאך ברוים פאר ווייב און קינד, און האָט קיינמאל קיין ווייב און קיין קינד נישט געהאַט... געבעטלט אויף הכנסת כלה פאר עלטערע טעכטער — און שטענדיק געווען אליין, ווי א שמיין אין פּעלד... צוזאמענגענומען אויסצוהאלטן ישיבות — און קיין שום תלמיד-חכם האָט דערפון קיין שום טובת-הנאה נישט געהאַט... אויף ארץ ישראל — נישט אוועקגעשיקט קיין פרוטה! פאר ר' שמעון בר יוחאיס קבר — און זיך אין בוועם אריינגעשטעמט... מיט ארץ-ישראל-ערד געהאַנדלט, און הינטערן פלויס גענומען... וכדומה...

און ארויסגראבלענדיק א לייגענטענעם ביטל פון בוועם, זאָגט ער: און דאָס האָב איך אָנגעזאמלט!

און ליט אן עמן אויף: סאמע באנק-צעטלעך — און איינס און איינס — הונדערטער!

דאָס — זאָגט ער — ניב איך אייך איבער, רבי, אלס געצאָלט, — אויף צדקה, לפי ראות עיניך.

גיט דער בעטלער רב א שפרונקאָפּ צום פענצטער, רייסט עס אויף און גיט א געשריי ארויס: יידן, קומט אריין ציילן-צדקה-געלט! — גלייך, ער וואָלט יונגער געוואָרן מיט 50 יאָר —

לויפט מען אריין — קיין באנק-צעטלען, קיין נוסס, — נאָר א צערודערט בעט און צוויי אויסגעהאַקטע שויבן...

קלערט מען ווייטער. א חלום, צי, חס ושלום, — כישוף; דער בעל-דבר שטייט מיט אן אָפּן מויל און זאָגט:

שוין נישט קיין מלתא דעבידא לגלויי...

דער שווארצער עולם איז צערודערט!
זאָגט לילית: ער זעט קומען אויף מיינע הענט — אלטע מיטלען!

איז אַמאָל דער בעטלער רב נישט בקו הבריאה, שיקט ער דעם שמש נאָכן פעלדשער, ער זאָל אים לאָזן אביסל אָדער, די געבליטן אָפּ צוציען... און שטעלט זיך דערווייל, צו שקיעת החמה איז עס געווען, מנחה דאווענען. — שטייט ביי דער וואנט שמונה עשרה — עפנט זיך די טיר, קומט אריין א מויד מיט א שאלה. דער רב דאוונט, וועט זי וואַרטן. דרייט זי זיך אַרום, גייט אויף און אָפּ — דער רב קוקט זיך נישט אום... פארגעסט זי זיך כלומרשט, הייבט אָן עפעס אונטערצוריינגען... און האָט, פארשטייט איר מיך, אן א ס ת ס ו ל ב א ש ה!... נו — הערט ער זי? ווערט זי, מכלומרשט, מיד, כאפט און זעצט זיך, און צעווייגט זיך אויפן בענקל; ס'בענקל סקריפעט... נאָריש — ווען אַ שלאָנג קומט אים בייסן, רירט ער זיך אויך נישט פון אָרט! ווערט די מויד שוין אביסל, ביז, און לויפט האַסטיקער ווייטער איר בער דער שטוב. גייט אויס דער רב שמונה עשרה, זאָגט ווייטער, שפייט אויס, זאָגט אָפּ די רעשט... זעצט זיך צום טיש, און מאכט געלאָסן; ווייז דעם עוף! וויל זי אים געבן דעם עוף אין האַנט אריין, זאָגט ער איר ווייטער גאנץ געלאָסן: לייג אויפן טיש... א יידישע טאָכטער,

מוסרט ער זי מיט גוטן, דארף וויסן, ווי אזוי מען דערלאָנגט... לייגט זי... עפעס א הינדל. זאָגט ער: דערצייל! דערציילט זי באריכות, ווי מען האָט די הונ ביי אַ נויע געקויפט, אַהיימגעבראַכט, ווי די הונ איז אנטלאָפּן, זוי מען האָט זי געכאַפט... און לאַכט דערביי, און זעצט אויס די ציינדלעך, און דאָס קול קלינגט אָפּ אין אלע ווינקלעך, און פון די ציינדלעך איז כמעט אַ שיינ דורכגעפליגן, אזוי ווייס זענען זיי געווען... און רעדנדיק און לאַכנדיק דרייט זי זיך אזוי ארום טיש... און אַרבל האָט זי קורצע, פאַראַשעדטע; הענט — נאַקעטע, ס'העמט פון פאַרנט אויפגעריסן, און דאָס לייב, — זי האָט זיך מיט עפעס אויסגעשמירט, — שמעקט מכל המינים בשמים! — און זי סטאַרעט זיך... און רירט זיך אָן אָן טיש, אָן בענקל, אָן רבס האַנט... קוקט ער אויף דעם הינדל, לויפט זי און שטעלט זיך אים פון הינטן, און קוקט אַריבער, און רירט אָן מיט דער מאַרדעטשקע דעם קאַפּ... און דער אָטעם וואַרעמט אים דורך דער יארמולקע... בלאָזט אויפן נאַקעטן האַלדז און — אלץ בחנם! דער רב הערט אויס, וואַרפט נאָכאַמאָל אן אויג, ווו מען דארף און זאָגט: כשר! און דו, — זאָגט ער, מיידל, הייס דיר רעדן אַ שידוך!!!

הוא מספר לו, שכל ימיו היה פושטיד ו — פושטיד מדומה. הלך הלך למען לחם בשביל אשה וילדים. ואשה וילדים לא היו לו מעולם... קבץ על יד להכנסת-כלה בשביל בנות שבערו — ותמיד היה בודד, כאותה אבן שבשדה... אסוף אסף להחזקת ישיבות — ושום תלמיד-חכם לא היתה לו מזה שום טובת-הנאה... למען ארץ-ישראל — ולא שלח פרוטה אחת! למען קברו של ר' שמעון בר יוחאי — ותקע לתוך כיס-החזה שלו... בעפר ארץ-ישראל עשה מסחר — ומאחורי הגדר לקחו... וכדומה...

וכשהוא מגרד ומוציא שקיק-של-עור מתוך כיס-החזה, אומר הוא: וזה מה שאספתי!

ומיד הוא לוקח ופותח: הכול שטרייבאניק — וכולם — אחד באחד — בני מאה!

זה — אומר הוא — אני מוסר לך, רבי, כשכר, — לצדקה, לפי ראות עיניך!

מיד גרתע הרב דחלם וקופץ אל החלון, פותחו בתנופה ומצעק החוצה: יהודים, בואו, הכנסו לספור כספי-צדקה! — ובזריזות, כאילו נעשה צעיר יותר בחמשים שנה —

רצים ונכנסים — לא שטרייבאניק, לא גוסס — רק מטה פרועה ושתי שמשות משוברות...

חושבין טוב: חלום, אה חס' ושלום — כשוף; הבעל-דבר עומד ופיו פעור, והוא אומר:

— כבל לא מילתא דעבידי לאַגלויי...

העולם השחור מורעש ומורתח!
אומרת לילית: אני אעלה אותו בתנתי שלי — אמצעים ישינים!

ופעם אחת הרב דחלם אינו בקו הבריאה, והוא שולח את השמש להביא את החובש, שיקי לו במקצת מן הנריד, להשקיש את הדמים... ועומד בינתים, עם שקיעת החמה היה הדבר, מנחה להתפלל. — הוא עומד ליד הקיר שמונה-עשרה —

גפתחת הדלת, נכנסת בתולה עם שאלה. הרב מתפלל, תחכה איפוא. אבל היא מסתובבת, מהלכת הלך וחוזר — הרב אינו פונה להביט אליה... והרי היא שוכחת, כאילו מתחילה לפום משח... ויש לה, מבינים אחם, קול-באשה אמיתי... נו, וכי שומע הוא אותה? והנה מתעייפת היא, כאילו, והולכת ומתיישבת, ומתנגדת על הכסא; הכסא שורק... שטות, אפילו נחש בא וכורך עצמו על צנארו, גם כן אינו זו ממקומו נעשית כבר הבתולה מרוגזת במקצת, ומוסיפה ומתרוצצת ביתר מהירות על-פני החדר. עוקר הרב רגלים משמונה-עשרה, מוסיף ואומר, רוקק ל„עלינו, אומר כל השאר... מתיישב אל השולחן, ואומר לגמרי בניחותא: הראי את העוף... רוצה היא ליתן לו את העוף לתוך ידה, הרי הוא אומר לה שוב לגמרי בניחותא: הניחי על השולחן... בתי-ישראל, הוא מוכיח אותה בטוב, חייבת לדעת, כיצד מגישינן... מניחה היא... מין תרנגולת.

אומר הוא: ספרי! מספרת היא באריכות, כיצד קנו את התרנגולת מגויה, והביאו הביתה, כיצד התרנגולת ברתה, איך תפסו אותה... וצחקת אגב כך, ומבליטה את שיניה הנאות, והקול מצלצל בכל פנות החדר, ומן השינים עולה כמין זוהר, כל-כך צחורות הן... ותוך כדי דבורה וצחוקה היא מסתובבת כך סביב לשולחן... ושרוללים יש לה קצרים מופשלים ידים — מעורטלות, הכותונת פרומה מפנים, והגוף, — היא בישימה עצמה במשהו — מפיג ריח של כל מיני פוליסון! — והיא משתדלת... ומתקרבת ונוגעת בשולחן, בכסא, בידו של הרב... הוא מסתכל בתרנגולת, והרי היא רצה ומתייצבת לו מאחוריה ומביטה מעליו, ומגעת סנטרה בראשו... ונשימתה מחממת אותו מבעד ליארמולקיא... ומגשבת על-גבי הצנאר המעורטל —

מבעד ליארמולקיא... ומגשבת על-גבי הצנאר המעורטל —

מבעד ליארמולקיא... ומגשבת על-גבי הצנאר המעורטל —

מבעד ליארמולקיא... ומגשבת על-גבי הצנאר המעורטל —

מבעד ליארמולקיא... ומגשבת על-גבי הצנאר המעורטל —

מבעד ליארמולקיא... ומגשבת על-גבי הצנאר המעורטל —

מבעד ליארמולקיא... ומגשבת על-גבי הצנאר המעורטל —

מבעד ליארמולקיא... ומגשבת על-גבי הצנאר המעורטל —

מבעד ליארמולקיא... ומגשבת על-גבי הצנאר המעורטל —

מבעד ליארמולקיא... ומגשבת על-גבי הצנאר המעורטל —

מבעד ליארמולקיא... ומגשבת על-גבי הצנאר המעורטל —

פורחת לה ונעלמת הבתולה עם התרנגולת מבעד לחלון.
מחיך הרב. הוא כבר הבין, מה פשר הדבר — ולא כלום.

ושם קוראין טוב אספה, וזה בכה וזה בכה. קופץ ואומר אחד
לפיוטיטיל צעיר ביותר, עדיין בזמן למודיו, עוד לא גוצה
אחת בראשו ולא שן אחת על ענק בצנאריה, קופץ הוא ואומר:
— כלום אין לו לרב דחלם שום תאנה כלל?
— מופשט מכול! — משיבין לו.

— אינו מחבב שום דבר?
— אפשר פי-בני-של-הבל ערב שבת...

הפסקה. והריהו קופץ ושואל עוד: אין לו איזה מנהג, איזה
הרגל, לעסות, למשל, כדרורים של בצק בשעת ברכת-המוזון?
— לא ראו אותו אוכל! מן הסתם אין לו... לילית בלבד
נזכרת, שבשעה שחש בבשמים שלה, חטף ונטל ריחה של טבקו
— מספיק! — אומר הוא — ונטל רשות — ואיננו

מנהג יסן היה לו לרב דחלם, כל ערב שבת לאחר המרחץ
לצאת אל הטרדה, — היה לו כבר דרך קבוע בין דגן ובין
שיפון, — ולומר בעל-פה שיר השירים, ומפני שהיה יהודי
מסוקע ברעיונות, והיה מתיירא שלא ירחיק בלכתו יותר
מבשעור, מדד לו פעם אחת את, הדרך בפסיעותיו, ועשה
לעצמו סימן באילן אחד... „מה נאה אילן זה“ לא אמר, אף-
על-פי שעל האילן הזה היו תלויים פירות בדומה לאלמוגים...
רק לסימן הסתכל בו... והיה אומר מחציתו של שיר השירים
בדרך עד אל האילן, ויושב ונטל ריחה של טבק מתוך הקופסה
העשויה קלפת-עץ, ונינוח רגע, וקם והולך לקבלת-שבת,
ואומר את מחציתו האחרת של שיר השירים בדרך חזרתו...
והיה בא ומגיע בדיוק לקבלת שבת...

פעם אחת, קודם שהרב הגיע, מופיע באותו מקום דייטש-
אחד, עם קאפלייטש, עם מכנסים פסוסים פסוסים ירוקים, ולפתע
הוא עוקרו לאותו אילן ומעבירו כברת-ארץ הגונה הלאה מן,
ומתיישב מאחורי האילן מעברו האחר, ויושב — דייטש-
ולך — אין רואין אותו.

בא ומגיע בינתים הרב אל המקום שבו היה האילן עומד
— מחצית שיר השירים כבר אמר ואל האילן עוד רחוק... והוא
מצטער: סובר הוא, שאמר לא בכונה הראויה. והריהו נוטל עי-
עצמו מיד תשובה. נתעורר בו, ככל פעם, חשק להריח ריחה של
טבק... הלב מתעטף בתוכו — אך הוא לא יקח, עד שלא יגיע
אל האילן! אמנם, כבר הוא אפילו עיף במקצת... אבל ממנהגו
לא ישנה... והוא הולך, כל עוד רוחו בו, ומגיע עד אל האילן.

כל-כך עיף היה וכל-כך נתחשק לו להריח ריחה של טבק, שניטל
הימנו מאור העיניים! רק השבח להשם יתברך — כבר הוא
יושב תחת העץ; והריהו חוטף ומוציא מתוך חיקו את הקופסה
העשויה קלפת-עץ, ובתאנה עד כדי כך, שהידים רועדות אצלו,
— ופתאום משהו מנשב נשיבה מאחוריו, הקופסה העשויה
קלפת-עץ נופלת מתוך ידו פושט הוא את היד — ושוב נשיבה.
מן הסתם — רוח קלה, — הקופסה מתגלגלת הלאה, הוא מתפשט
על גבי הקרקע, פושט שנית את ידיו — הקופסה מתגלגלת,
הוא זוחל אחריה: ריח-הטבק מושך אותו... והריהו זוחל כך על
ארבעתיו... מחיך הדייטש-ל מאחורי האילן מן הענן האחר
אינו פוסק מלנשב. ופתאום הוא תופסו לאילן ומוציאו...
בכהרף-עין הוא מעמידו שוב במקום שעמד שם בתחילה...
הרב לא היה סיפק בידו לתפוס את הקופסה... הרוח מוסיפה
לנשבת... והרב נושא את עיניו ורואה: האילן עומד לפניו
הריח! סובר הוא, שהלך, משוקע בהרהוריו, והרחיק עד אל
אילן אחר, — והריהו תולה עיניו למרום — השמים זרועים

פליט ארוים די מויד מיט דער הון דורכן פענצטער...

שמייכלט דער רב. ער האָט שוין פארשטאַנען, וואָס עס באַטייט
— און נאָר נישט.

און דאָרט איז ווייטער אן אַסיפה. זי בכה וזי בכה. רופט זיך
אַן נאָר א יונג לאַפּיטוטל, ערשט אויף דער לערן, נאָך קיין איין מעדער
נישט אין קאָפּ און קיין איין צאָן ארום האַלדן, רופט ער זיך אָן און
זאָגט: —

האָט דער כעלעמער רב נאָר קיין האווה נישט?

— איננאנצן אויסנעטון! — ענטפערט מען.

— האָט נאָרנישט ליב?

— אפשר א שווייך-באָד ערב שבת...

פּויוע. גיט ער נאָך א פרעג: האָט ער נישט עפעס א מנהג, א גע-
ווינהייט, קנעטן, למשל, קיילעכלעך פון כרויט ביים בענמשן?
— מען האָט אים נישט געזען עס! מן הסתם נישט...

איין לילית דערמאָנט זיך, אז ווען ער האָט אירע בשמים דערפילט,
האָט ער געכאַפּט א שמעק טאַבאַק!

— גענוג! — זאָגט ער — און נעמט רשות — ואיננו!

א מנהג ישן האָט דער כעלעמער רב געהאַט, יעדן ערב שבת נאָכן
באָד, ארויסצוגיין אין פעלד אריין, — געהאַט שוין א וועג צווישן ווייץ
און צווישן קאָרן — און צו זאָגן בעל-פה שיר-השירים. און ווייל ער איז
געווען א ייד א פאַררושטער, און האָט מורא געהאַט, ער זאָל נישט
פאַרניין צו ווייט, האָט ער זיך איינמאַל פאַר אלע מאָל אויסגעמאַסטן
מיט די טריט דעם זועג. און געמאַכט זיך א סימן אָן א ביימל... „מה
נאה אילן זה“, האָט ער נישט געזאָגט, כאָטש אויפן ביימל זענען
געוואָסן פירות ווי קרעל... נאָר פאַר א סימן... פלעגט
ער האַלב שיר-השירים אָפּזאָגן אויפן וועג ביז צום ביימל, אנדערזעצן
זיך, נעמען א שמעק טאַבאַק פון קאַרענעם פושקעלע, אָפּרוען זיך א
וויילע, און אויפשטיין, ניין צו קבלת שבת, און אָפּזאָגן די צווייטע
העלפּט שיר השירים צוריקוועגס... און פלעגט קומען פונקט צו קבלת
שבת!...

איינמאַל, איידער דער רב איז אָנגעקומען, כאַווייזט זיך אויף
דעם אָרט א דייטש, מיט א קאַפּעליוש, מיט הויזן אין גרינע פּאַסן, און
גיט אַ רייס אויס דאָס ביימל און גיט עס אַ טראַגראַיכער אַ שטיק ווייטער,
און זעצט זיך אונטער'ן ביימל פון יענער זייט, און זיצט — א שמאַל
דייטש — מען זעט עס נישט ארויס.

קומט אָן דערוויייל דער רב צום אָרט, וווּ דאָס ביימל איז געשטאַ-
נען — האַלב שיר השירים אָפּגעזאָגט, און צום ביימל איז נאָך ווייט!...
איז ער זיך מצער: דעכנט ער, ער האָט געזאָגט שלאַ בכוונה. נעמט ער
אויף זיך באַלד אַ תשובה. עס האָט זיך אים, ווי אלע מאָל, פאַרוואָלט
א שמעק טון... דאָס האַרץ חלשט אים — ער וועט נישט נעמען, ביז
ער וועט נישט צוקומען צום ביימל! ער איז אפילו שוין אַביסל מיד...
נאָר משנה זיין וועט ער נישט... און ער גייט קוים, ער קומט צום
ביימל צו. אַזוי מיד איז ער געווען און אַזוי האָט זיך אים פאַרנלוסט
א שמעק טאַבאַק — ממש די אויגן זעען נישט! נאָר, געלויבט השם
יתברך — ער זיצט שוין אונטער'ן ביימל! כאַפּט ארויס פון כוועם דאָס
קאַרענע פושקעלע, עס ציטערן אים אַזוי די הענט, — גיט עפעס פון

הינטן אַ בלאָז, ס'קאַרענע פושקעלע פאַלט אים פון דער האַנט ארויס;
שטרעקט ער אויס די האַנט — עס גיט אַ בלאָז, מן הסתם — א ווינטל,
— דאָס פושקעלע קאַלערט זיך ווייטער, ער ציט זיך אויס אויף דער
ערד, שטרעקט זוייטער אויס די הענט — ס'פושקעלע קאַלערט זיך, און
ער קריכט נאָך: דער שמעק-טאַבאַק ציט אים... קריכט ער אַזוי אויף
אלע פיר... שמייכלט דאָס דייטש אונטער'ן ביימל פון יענער זייט און
הערט נישט אויף צו בלאָזן. פּלוצלינג גיט ער אַ כאַפּ ארויס דאָס ביימל...
און כהרף עין שמעלעט ער עס ווידער, וווּ עס איז געשטאַנען... דער
רב האָט נישט אַפּגעזעט צו כאַפּן ס'פושקעלע... עס בלאָזט ווייטער...
דער רב גיט אַ קוק: דאָס ביימל שטייט פאַר אים ווייט! מינט ער, אז
ער איז, פאַרטראַכטערהייט, פאַרקראַכן צו אן אנדער ביימל, — הייבט

עך אויף די אויגן צום הימל — אויסגעשטערנט! עך האָט אפילו שקיעת
החמה נישט באַמערקט... אזוי האָט אים דער שמעק טאכאק געצויגן!
— אמת, זייער א ליכטיקע נאכט געווען... מילא, עס איז מער ווי א
תחום שבת — אין שטאָרט אריין וועט עך נישט גיין, שפּיזן וועלן אים
די קראָען, וואָס האָבן אליהו הנביא געשפּיזט... נאָר כאפן ס'פּוש-
קעלע — מוז עך...!

און עך קריכט נאָך... און דאָס דייטשל בלאָזט, ס'פּושקעלע
קאָלערט זיך... — כ'וועל אייך לאנג נישט ברייען, עך איז אריבער אי-
בער א תחום שבת!...

דאָס לאַפיטוטל האָט באַלד א גרעסערע שליחות באַקומען!
פאר'ן אוועקגיין, האָט עך צום שווארצן עולם געוואָגט:
— איבער א בארג פאלט מען נישט... געשווינדער שטרויכלט
מען איבער ס ל י י נ ע תאוהלעך.

ביכרים! הוא לא ראה אפילו את שקיעת החמה... עד כדי כך
משכה אותו ריחת הטבק! — אמנם לילה בהיר מאד היה... מילא,
זה יותר מתחום שבת — אל העיר לא ילך, פרנס יפרנסהו
העורבים, כשם שפירנסי את אליהו הנביא... אך לתפוס את
הקופסה — מוכרח הוא...

והוא מוסיף וזוחל עוד... והדייטש'ל מגשב, הקופסה
בתגלגלת... — לא אאריך לכם בדבורים, הוא עבר מעבר לתחום
שבת!...

הלפיטוט'ל קבל מיד שליחות גדולה יותר
לפני צאתו אמר אל קהל השחורים:
— בהר אין נכשלין וגופלין... קרוב יותר, שנכשלין בתאוות
הקטנטנות.

תרגום משנת 1906

7-2 13 נ' 1906, 31 ז' 7